

Cilt : 18 SAYI : 3 MART 1990

**Türk
Sanayicileri
ve
İşadamları
Derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) MART 1990
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Cem Boyner*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Yayına Hazırlayan:
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu:
Bu sayıda:
Avni Demirci
Nilgün Demirtaş
Veyis Fertekligil
Taylan Kovanlıkaya

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün gösterilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabilir. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, demek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tel: 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer:
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel: 179 67 50 / 8 Hat

Bu Sayıda

TÜSİAD'dan Haberler	4
Firma-Devlet İlişkilerinde Bir Yenilik: Belge Tasdiki	10
Liberal İthalat Rejiminin Tamamlayıcı Unsurları: Stardardizasyon ve Kalite Kontrol	16
Mamul İlaç İhracatı 5 Kat Arttı	20
Japon Firmalarının Avrupa'da Teknolojik Girişimleri	22
Doğu Avrupa'nın Etkisi	29
Fransız Çimento Şirketi Kuzey Akdeniz'de Yayılıyor	37
Kore'de Sosyo-Ekonomik İstikrar Programının Ana Hatları	40
Resmi Gazete'de Bu Ay	45

TÜSİAD'dan Haberler ...

Başkan Cem Boyner 12 Şubat 1990 tarihinde TV'de "Akşama Doğru" programında Zeki Sözer ile ekonomide 1989 yılı değerlendirmesi ve 1990 yılı beklentileri üzerine bir söyleşi yaptı.

Başkan Cem Boyner, Yönetim Kurulu üyeleri Güler Sabancı, Vural Akışık, Yıldırım Aktürk, Haluk Özsaruhan, Erkut Yucaoğlu ve Genel Sekreter E.İhsan Özol 15 Şubat 1990 tarihinde TBMM'nde Bütçe ve Plan Komisyonu Başkanı Sayın Yusuf Bozkurt Özal ile Komisyon'un gündemindeki vergi tasarısı ile ilgili bir görüşme yaptılar.

Başkan Cem Boyner İKV Başkanı Jak

Kamhi başkanlığındaki heyet ile birlikte 19-21 Şubat 1990 tarihlerinde AT merkezlerindeki temasları öncesinde Devlet Bakanı Sayın Ali Bozer'i 15 Şubat 1990 tarihinde makamında ziyaret etti.

Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı Nilgün Demirtaş 15 Şubat 1990 tarihinde DEİK'te yapılan özel sektör kuruluşları Genel Sekreterler toplantısına katıldı.

Başkan Cem Boyner 16 Şubat 1990 tarihinde Tercüman Gazetesi'nden Sayın Taylan Sorgun 'un yönettiği ve Maliye ve Gümrük Bakanı Sayın Ekrem Pakdemirli ile işadamları Sayın Feyyaz Berker, Sayın Şahap Kocatopçu, Sayın Halit Narin ve Sayın Sakıp Sabancı'nın katıldığı açıkoturumda genel ekonomik ve politik konularda görüşlerini belirtti.

Başkan Cem Boyner, 19-21 Şubat 1990 ta-

rihlerinde AT merkezlerinde Türkiye'yi ve ekonomik ticari potansiyelini tanıtmak, AT'ye katılmayı isteme nedenlerini anlatmak üzere İKV tarafından düzenlenen ve işadamlarının katıldığı tanıtma gezisi programı çerçevesinde Münih'te Bavyera Maliye Bakanı Mr. Tandler ile bir görüşme yaptı ve Bavyera Eyaleti Ekonomi ve Ulaştırma ile ilgili Devlet Bakanı Mr. August R. Lang tarafından heyet onuruna verilen yemeğe katıldı. Başkan, Bonn'da Federal Ekonomi Bakanlığı'nda Devlet Sekreteri Dr. Von Würzen, Aachen Sanayi ve Ticaret Odası temsilcileri, CDU'dan Mr. Von Hassel, Alman Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği (DIHT) Genel Sekreteri Dr. Schoser ve yönetim kurulu üyeleri, Alman Sanayi Birliği (BDI) Başkanı Dr. H.C.Tyll Necker'i temsilen Hoch-Tief AG Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Enno Vocke ve diğer Alman sanayi temsilcileri, Federal Dışişleri Bakanlığı'nda Devlet Bakanı Ms. Adam-Schwaetzer, Aachen Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Jürgen Lindon ile görüşmeler yaptı ve heyet onuruna verilen

çeşitli yemek ve resepsiyonlara katıldı.

Genel Sekreter E.İhsan Özol 22 Şubat 1990 tarihinde Meksika Büyükelçisi Mr. Antonio Duenas P. ile Türkiye-Meksika iş ilişkileri konusunda bir görüşme yaptı.

Genel Sekreter E.İhsan Özol 22 Şubat 1990 tarihinde Exchanges Et Consultations Techniques Internationaux'dan Mr.J.Bourgoin ile bir görüşme yaptı.

Başkan Cem Boyner, 25 Şubat 1990 tarihinde yayınlanan TV'de Ekonomi Dosyası programında Doğu Avrupa'daki son gelişmelerin Türk ekonomisi üzerindeki muhtemel etkileri konusunda görüşlerini belirtti.

Başkan Cem Boyner, Yönetim Kurulu Üyesi Erkut Yucaoğlu ve Genel Sekreter E.İhsan Özol 26 Şubat 1990 tarihinde Mr.

Wolfgang Sieler, Mr. Hans Gerd Strube, Mr. Werner Zywietz, Mr. Wilhelm Hecker ve Ankara'daki Ticaret Ataşesi Mr. Manfred Piecha'dan oluşan Alman Parlamento Heyeti ile '1990 Türkiye Ekonomisi' konusunda bir görüşme yaptılar.

Türkiye'yi ziyaret eden Japan Productivity Center'den bir heyet 26 Şubat 1990 tarihinde İzmit'te Kordsa ve Brisa tesislerini gezerek yöneticilerden bilgi aldılar. Aynı günün akşamı konuk heyet onuruna Enka Holding A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Şarik Tara tarafından verilen yemeğe Yönetim Kurulu üyesi Yıldırım Aktürk, Genel Sekreter E.İhsan Özol ve Chemical Mitsui Bank A.Ş. Yönetim Kurulu üyesi ve Genel Müdür Vekili Korkmaz İlkorur katıldılar.

Başbakan Sayın Yıldırım Akbulut'un 28 Şubat - 2 Mart 1990 tarihleri arasında İran'a yaptığı resmi ziyarete Kalsın Hol-

ding Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Zihni Kalsın, Parsan A.Ş Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Koordinator Sayın Pınar Aran, Teletaş Pazarlama ve Montaj Direktörü Sayın Enver İbek ve Komili Holding A.Ş. Kimya Bölümü Genel Müdürü Sayın Ahmet Çullu katıldılar.

YENİ TÜSİAD ÜYELERİ

ZEKİ DÜŞLÜOĞLU, Yatırım Finansman A.Ş Genel Müdürü;
ALİ NURİ ÖZSÜED, Maya Ticaret Taahhüt ve İnşaat A.Ş Yürütme Kurulu Üyesi;
BÜLENT ŞENVER, Pamukbank T.A.Ş Genel Müdürü.

Firma-Devlet İlişkilerinde Bir Yenilik: Belge Tasdiki...

Çok gecikmiş olarak ülkemizde muhasebecilik mesleğini düzenleyen 1.6.1989 tarih ve 3568 sayılı kanun, "Yeminli Mali Müşavirlik" mesleği ile birlikte iş hayatına "Belge Tasdiki" müessesesini getirmiş bulunmaktadır. Kanunda, "Yeminli Mali Müşavirlik" mesleği bir kamu hizmeti olarak nitelendirilmiş, bu hizmeti yapacakların dürüst, bağımsız ve tarafsız olmaları, kanunlara, meslek ahlak ve kurallarına uymaları, gereken dikkat ve özenle çalışmaları öngörülmüştür. Dolayısı ile Yeminli Mali Müşavirler tarafından denetlenip tasdik edilerek ilgili kamu kuruluşlarına verilen mali tablolar, beyannameler ve diğer belgeler, kanuna göre, tasdik kapsamı ölçüsünde incelenmiş, gerçeğe ve mevzuata uygunluğu doğru-

lanmış kabul edilmektedir. Tabii, bu yetkiye karşılık meslek mensupları için mali ve cezai sorumluluk da getirilmiştir. Böylece, Devlet ve firma ilişkilerinin düzenlenmesi yanında, ekonominin kurumsal alt yapısının oluşturulması bakımından da önemli bir adım atılmış bulunmaktadır. Çünkü muhasebecilik mesleğinin düzenlenmesi ve bu çerçevede "Belge Tasdiki" müessesesinin getirilmesi, Menkul Kıymetler Borsası'nın ve daha genel olarak Sermaye Piyasası'nın geliştirilmesi ile de yakından ilgilidir. Daha önce bu işlev, bir kısım yabancı kökenli, "Bağımsız Denetim" firmalarınca yerine getirilmekte idi. Ancak, Kanun'da öngörülen tasdik işlemi ile bu şekilde yapılmakta olan denetim arasında, kapsam ve nitelik bakımından önemli farklılık vardır. Birisi hesapların ve belgelerin doğruluğunu, mevzuata uygunluğunu tesbit etmekte, diğeri ise bu tesbitini "tasdik" işlemi ile teyit etmekte ve böylece daha büyük bir sorumluluk altına girmektedir. Ayrıca, veni düzenlemede,

vergi ve teşvik mevzuatı ile ilgili belgeler de Yeminli Mali Müşavirlerin denetim ve tasdik işlemleri kapsamına alınmıştır. Yeminli Mali Müşavirlerin tasdik edecekleri belgeler iki grup altında toplanabilir.

1) Vergi Yükümlülüğü ile İlgili İşlemler:
Yönetmeliğin 7. maddesinde bunlar vergi çeşitleri itibariyle ayrı ayrı belirtilmiş bulunmaktadır. Bir fikir vermek üzere bu belgelerin başlıcaları aşağıya alınmıştır:

- Yıllık Gelir ve Kurumlar Vergisi beyannameleri ile bunlara ekli mali tablolar ve bildirimler
- Muhtasar beyannameler
- Geçici vergi bildirimleri
- KDV beyannameleri ve ekleri
- Veraset ve intikal vergisi beyannameleri ve ekleri
- Damga vergisi beyannameleri
- Vergi erteleme ve taksitlendirme formları
- Vergi iade belgeleri

2) Teşvik, İndirim, İstisna ve Muafiyet Uygulaması ile İlgili İşlemler: Yönetmelikte yer alan bu gruptaki tasdik işlemleri ise şunlardır:

- Yatırım indirimi
- Döviz gelirlerinde vergi istisnası
- Eğitim, sağlık ve spor yatırımlarına ilişkin vergi istisnası
- Yeniden değerlendirme
- Dernek, vakıf ve kooperatiflere vergi muafiyeti tanınması
- Diğer teşvik, indirim ve muafiyet işlemleri

Bu sonuncu alt gruptaki diğer teşvik işlemleri ile ilgili olarak da 5 Kasım 1989, 3 Şubat 1990 ve 9 Şubat 1990 tarihli Resmi Gazetelerde yer alan sırasıyla, Devlet Planlama Teşkilatı'nın 90/3 no.lu "İhracatı ve Döviz Kazandırıcı İşlemleri Teşvik Ek Tebliği"nin 9. maddesinde, 90/5 no.lu tebliğin 12. maddesi ile değiştirilen 90/2 sayılı "Yatırım Teşvik Tebliği"nin 48. maddesinde ve Türkiye Kalkınma Ban-

kası'nın 1 sıra no.lu "Kaynak Kullanımı Destekleme Primi Uygulama Tebliği"nin 5. maddesinde bazı belgelerin tasdiki için Yeminli Mali Müşavirlere yetki verildiği görülmektedir.

Firmaların, vergi yükümlüsü, yatırımcı, ihracatçı veya yatırım mali üreticisi olarak kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun şekilde vergilerini ödemeleri ve teşviklerden yararlanmaları bakımından Devletle ilişkilerinde büyük kolaylık sağlaması beklenen "belge tasdiki" işlemleri için ödenecek en az ücret miktarları ise 2 Ocak ve 20 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerde yayınlanan Tarife Yönetmeliği ile belirlenmiştir.

Belge Tasdik Yönetmeliği'nin 9.maddesinde, tasdik kapsamına giren mali tablolar ve beyannameler ile diğer belgelerin yeminli mali müşavirlerce denetim ve tasdikinin ilgililerin isteği üzerine yapılacağı belirtildikten sonra aşağıdaki kurumlara belge tasdiki zorunluluğu getirilmiştir.

- Bankalar
- Sigorta şirketleri
- Menkul Kıymetlerini Halka Arzetmiş Şirketler
- Aracı Kurumlar, Yatırım Ortaklıkları ve Yatırım Fonları

Maliye Bakanlığı'nca belgelerinin tasdiki gerekli görülen diğer şirketler ve kuruluşlar ile tasdike ilişkin usul ve esaslar Bakanlığın çıkartacağı tebliğler ile ayrıca belirlenecektir.

Özetle, dış denetim ve belge tasdiki müessesesi, firma-devlet ilişkilerinde olduğu kadar işletmelerin sağlıklı ve düzenli gelişmesinde de yararlı olacaktır.

Liberal İthalat Rejiminin Tamamlayıcı Unsurları: Stardardizasyon ve Kalite Kontrol...

1957 tarihli Roma (AET) Antlaşması üye ülkeler arasındaki ticarete malların serbest dolaşımını sağlayabilmek için, gümrük ve eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamaları uygulamalarının mevcut olmadığı bir gümrük birliği tesisini 12 yıllık süreç içinde öngörmüştür. Topluluk kurucusu altı üye ülke bu süreci kararlaştırılan tarihten 18 ay önce, 1968 yılında tamamlamıştır.

Ancak iki petrol şoku ve siyasi belirsizliklerden kaynaklanan 1970'li yılların olumsuz Dünya ekonomik konjonktürü, Topluluk ülkelerini, kendi ekonomik çıkarlarını ve sanayilerini

korumak için teknik kural ve standartları ticareti artırıcı araçlar olarak, başka bir deyişle teknik engeller olarak kullanmaya zorlamıştır.

Bu uygulamaların önlenmesi için Topluluk kurumlarının gösterdiği bütün gayretlere rağmen, bugün farklı bir tablonun oluştuğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Antlaşmanın 100. maddesinde öngörülen iç pazar konularında Topluluk genelinde mevzuat uyumuna gidilmesi kapsamında hazırlanan direktiflerin yüzde 70'i çeşitli gerekçeler öne sürülerek birçok üye ülke tarafından uygulanmamaktadır.

1980'den sonra benimsenen serbest piyasa ekonomisi modeli çerçevesinde İthalat Rejiminde yapılmakta olan değişikliklerle ülkemiz hızlı bir şekilde Dünya ticaretine açılmaktadır. Ayrıca, gerek Türkiye-AT arasındaki ticari ilişkileri düzenleyen 1970 tarihli Katma Protokol ve gerekse Türkiye'nin

Topluluğa tam üyelik başvurusu konusunda hazırlanan AT Komisyon görüşü 1995 yılından itibaren Türkiye ile gümrük birliğinin tesisini önermektedir. Bu iki önemli husus, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde, teknik kural ve standartlar alanında, yürürlükte bulunan uygulamaların yetersiz kalması karşısında, bir dizi tedbirler almasını zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde Türkiye hem Avrupa'da hem de tüm Dünya'da üretilen bazı kalitesiz malların pazarı durumuna düşebilir, bu durum da iç pazarda haksız rekabetin gelişmesine ve tüketicinin korunmasıyla ilgili alınan ve alınacak kararların eksik kalmasına neden olabilir.

İthal edilen malların gümrüklerde kalite yönünden daha sıkı kontrolü ve bu malların Türk ve uluslararası normlara uygunluğunun belirlenmesi; belirli miktarların üzerindeki sermaye yatırımlarında (yerli ve yabancı) ve kamu ihaleleri şartnamelerinde uluslararası ve Türk normlarına uygunluğun sağlanması

tüketicinin kullanımı için ithal edilen mallarda Türkçe hazırlanmış kullanma kılavuzları ve Türkiye'de geçerli garanti belgelerinin temini ile birlikte servis hizmetlerinin sağlanması ve tüketicinin korunmasıyla ilgili Topluluk tarafından çıkarılan direktiflere uygunluk şartlarının aranması ile daha kaliteli ve pazarımıza uygun malların ithalatı gerçekleştirilmiş olacaktır.

Durumun bu açıdan ele alınarak değerlendirilmesi uluslararası ticari ilişkilerimizin daha sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olacaktır.

Mamul İlaç İhracatı 5 Kat Arttı..

Türk İlaç Endüstrisi'nin toplam ihracatı bir önceki yıla oranla yüzde 122 artarak 1989 yılında 139 milyon dolar olarak gerçekleşti. Yapılan ihracatın büyük bölümünü mamul ilaçlar oluşturmaktadır. 1988 yılına oranla, mamul ilaç ürünleri ihracatı 5 kat artarak 114 milyon dolar olmuştur.

İlaç endüstrisinin ihracat yaptığı ülkeler arasında Sovyetler Birliği, ABD, Federal Almanya, İran, Yunanistan, Irak, İsviçre, Fransa, Japonya, İtalya, Belçika, Pakistan, Cezayir, İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler bulunmaktadır.

Sektördeki ithalat ise 1989 yılında 377 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bunun 305 milyon dolarlık bölümünü ilaç hammaddeleri oluşturmaktadır.

Öte yandan, ilaç endüstrisinde ihracatın ithalatı karşılama oranı da giderek büyümektedir. 1985'te 8.7, 1986'da 10.7, 1987'de 12.1 olan bu oran ilaç ürünleri ihracatında görülen büyük artışla beraber 1988'de 21.4'e, 1989'da da 36.9'a yükselmiştir.

Yıllar	İhracat Mamul İlaç +Hammadde (Mil yon \$)	İthalat Mamul İlaç +Hammadde (Milyon \$)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %
1985	13.1	149.0	8.7
1986	20.1	187.1	10.7
1987	30.9	254.3	12.1
1988	62.6	293.3	21.4
1989	139.4	377.2	36.9

Kaynak: İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası

Japon Firmalarının Avrupa'da Teknolojik Girişimleri...

Japonların güçlü ağır makina ve makina mühendisliği sanayileri Avrupa'daki yatırımlarını arttırmaktadır.

Dikkatler ençok Japon şirketlerinin Avrupa'da elektronik ve otomobil sanayilerine olan yatırımlarında toplanmıştır. Ayrıca imalat sanayinin daha az ilgi çekici diğer alanlarında da pek çok faaliyet göze çarpmaktadır;

* Japonya'nın en büyük inşaat makinaları imalatçısı olan Komatsu firması, Batı Almanya'daki yer kabuğunun hareketlerini ölçen aletler sanayinin ünlü ismi Hanomag şirketinin azınlık hisselerini almış ve kontrolü ele geçirmiştir.

- * Araç vinci yapımında uzman olan Furukawa, orta büyüklükteki Amerikan makina üreticisi olan Dresser'ın Fransız ve Batı Alman fabrikalarını satın almıştır.
- * Üç yıl önce İngiltere'de bir fabrika kuran dünyanın en büyük makina aletleri şirketi Yamazaki, Fransa'da makina parçaları imal edecek fabrika kurmakta ve Batı Almanya'da da bunu yapmayı planlamaktadır.
- * Makina aletlerinin robot ve elektronik kontrolü konusunda en büyük üreticisi olan Fanuc, Lüksemburg'da kontroller için bir montaj fabrikası ve Stuttgart'da da bir teknik merkez kuracaktır.
- * Dünyanın en büyük elle kullanılan endüstriyel güç aletleri üreticisi olmayı amaçlayan Makita firması İngiltere'de çelik matkap, yuvarlak testere ve diğer kesici metal aletleri üreten bir fabrika kurmaktadır.

Yakın zamana kadar Japonların Avrupa'daki ağır imalat sanayi yatırımları çelik ve mil yatağı yatırımlarıyla sınırlandırılmıştı. Son birkaç yıl zarfında durum değişmiş ve Japon firmaları artık inşaat makinaları, makina gereçleri, büyük pres aletleri, tarım traktörleri ve yüksek voltaj transformatörleri üreten birçok fabrikanın bir bölümünü ya da tüm hissesini almışlardır.

Bazı sektörlerde ise sadece Japon firmaları mevcuttur. Örneğin; İspanya'da kurulu Motor Iberica traktör firması, Nissan tarafından satın alınmış ve bütün tarım aletleri bölümü Japon traktör ve dizel makina üreticisi olan Kubota firmasınca donatılmıştır.

Japonlar makina araçları ve yer kabuğunun hareketlerini ölçen aletler sektöründe önemli üretim kapasiteleri elde etmişlerdir. Çoğu Fransa'da olmak üzere, Avrupa'da yaklaşık sekiz tane Japon makina araçları şirketi vardır.

Tamamiyle Japon mülkiyetinde veya ortak girişim olan firmalar Avrupa'nın hidrolik kazma makinası üretiminin yüzde 20'sini, tekerlekli vinç üretiminin yüzde 10'unu ve mini kazma makinaları üretiminin yüzde 60'ını gerçekleştirmektedirler.

Japonların Avrupa'da üretime geçmelerinin nedeni, 1980'lerin ortalarında Yen'in değer kazanması ve olası bir ticaret anlaşmazlığından endişe duyulmasıdır. Son 18 ayda diğer bir faktör rol oynamaya başlamıştır. Birçok Japon firmasına siparişler yağmaktadır. Geçen yıl Japonya'da ayda 3,000 birim üreten Komatsu firması, şimdi ayda 3,500 birim üretmektedir. Japon makina parçaları sanayi 460 milyar Yen ile tarihinin en büyük sipariş birimine sahip olmuştur. Sektörde eleman ve parça eksikliği duyulmaktadır.

Bunun iki sonucu vardır; ilki Japon şirketlerinin daha fazla üretim kapasitesi ve yeni parça kaynaklarını bulma

konusunda çok istekli olmaları, ikincisi ise Japon işçilerinin şirketlerin yurtdışında fabrika kurmalarına geçen yıllardan daha az karşı çıkmalarıdır. Örneğin, iki yıl önce Japonya'da yerli makinalara talep düşerken, Komatsu Güney Kore'de bir çelik fabrikası kurmuş ve çalışanlarının protestosuna uğramıştır.

Avrupa anlaşmaları değişik şekiller almaktadır. Örneğin, Greenfield projeleri -Yamazaki'nin 35 milyon poundluk Worcester fabrikası gibi- çok değerlidir. Anlaşmaların çoğu, üretimde güçlü ama nakite ihtiyacı olan Avrupa şirketlerinin hisselerini ele geçirerek, ya da yüzde 50- yüzde 50 oranında ortak girişim kurarak, önce azınlık sonra da çoğunluk yönetimini almayı amaçlamaktadır.

Avrupa'ya yapılan bu yığılmanın asıl nedeni Avrupalı ve Japon şirketlerinin bir çeşit ortak yaşam biçimi geliştirmiş olmalarıdır. Örneğin, Japon makina

**TÜSİAD BAŞKANI
CEM BOYNER'İN
DEĞİŞİK VESİLELERLE
YAPTIĞI KONUŞMALAR DAN
ÖZETLER**

**TÜSİAD Başkanı Cem Boyner'in
15 Mart 1990 tarihinde Tüketici
Kılavuzu Gazetesi'nin düzenlediği
Tüketicinin Korunması konulu
panelde yaptığı konuşmanın özeti**

Tüketicinin korunması ihtiyacı temelde, pazar ekonomisi sisteminin tam olarak işlememesinden kaynaklanır. İktisatçılar ideal olarak serbest pazar kavramı çerçevesinde, tüketicilerin pazardaki tüm mallar hakkında eksiksiz bilgiye sahip olmalarını, üreticilerin de tüketici istek ve ihtiyaçlarını belirleyip, üretimlerini bu talepler doğrultusunda yönlendireceklerini kabul ederler. Ancak, günümüzde bu varsayımlar gerçekleşmemektedir. Tüketiciler tam bilgi bir yana, çoğu kez ortalama bilgi düzeyine bile ulaşamamaktadırlar. Bugün Türkiye örneğinde olduğu gibi bilgiye ulaşırsalar dahi, kolay kolay seslerini yükseltmek alışkanlığını edinememişlerdir. Bunun yanı sıra, kime şikayet edeceklerini bilmedikleri gibi, yapacakları şikayetin etkili olacağına da inanmamak-

tadırlar. Günümüzün giderek bilinçlenen tüketicisi, kendisini tedirgin eden bu durumlara artık karşı çıkmaktadır.

19. yüzyılın liberal ekonomi uygulamalarında, tüketicinin ve toplum çıkarlarının kendiliğinden uzlaşıp, bağdaşabileceği düşüncesinin istenen sonucu vermediği anlaşılmıştır. Böylece, en serbest pazar ekonomilerinde bile, tüketicilerin pazar mekanizmasının işleyişine bırakılması, devletin bir takım koruyucu tedbirler alması gereği ve zorunluluğu kamu yöneticilerince anlaşılmıştır.

Bütün dünyada 1970-80 ve 90'lar arasında pazarlarda önemli gelişmeler vardır. Satıcı pazarları yani satıcının istediği malı, istediği şartlarda sattığı ortamlardan, tüketici pazarlara yani tüketicilerin hakim ve güçlü olduğu pazarlara dönüş yıllar önce gerçekleşmiştir. Bundan 20 yıl evvel 1970'ler pazarlama yıllarıydı. Yani pazarı karşınıza alıp hesaplarınızı yapardınız. 1980'ler ise, pazar aralıkları, yani niş de-

diğimiz pazardaki minik aralıkların hesabının yapıldığı yıllar oldu.

1900'lerin son 10 yılıysa, müşteri yılı olarak ilan edildi dünyada. Tek tek müşteri şikayetlerinin, çok kıymetli olduğu, çok önemli olduğu 10 yıla girdik. Bu arada da tabii bütün dünyanın üzerinde çok ısrarla durduğu bir nokta, müşterilerine koşulsuz tatmin, mutluluk verebilmek. Bunu müşterilerin istemesine gerek kalmadan üreticiler vermeyi amaçlıyor.

Üreticinin bu konuda üzerine düşen göreve karşılık, esasında konunun büyük ağırlığı tüketicilerin kendi sırtındadır. Esasında tüketicilerin bu konuda kendilerini koruyucu bazı davranış biçimlerine girmelerinin konunun çözümü için en önemli silah olduğunu kabul etmek lazım. Hür ve bağımsız iletişimin, kültür seviyesinin üst düzeyde olduğu ülkelerde, kesimlerin ve hane halkının, kendi haklarını korumak için reaksiyon gösterdiğini sık sık görürüz. Türkiye gibi sözkonusu ülkelerin ise ge-

lişmişlik seviyesine gelmemiş ülkelerde yaklaşımlar çok farklıdır. İlginçtir, bizim insanımız, modayı çok yakın takip eder, mini etek modası dersiniz ertesi günü takip eder. Ama iş herkesi ilgilendiren, her evin kesesini ilgilendiren et fiyatları veya sebze fiyatları veya başka bir malın fiyatı sözkonusu olduğu zaman biraraya gelerek, belli bir üreticiyi veya üretici kurumu boykot etmeyi düşünmezler. Bu tabii, toplumu harekete geçiren, onları dürtten faktörlerden, değerler sisteminden ve düzeyinden kaynaklanıyor. Esasında bu konunun, ülkenin kültür düzeyi yükseldikçe ortadan kalkacağı kanaatindeyim.

Devletin verdiği hizmetlerde de durum böyledir. Bizim insanlarımız" vergi veriyorum, devlet benim verdiğim vergiyle bana bu hizmetleri yapmaktadır, dolayısıyla doğru dürüst hizmet isteme hakkım vardır" düşüncesine henüz gelememiştir. Ve devlet dairesinde horlanmayı adeta normal kabul etmektedir.

Türkiye'de tüketici korunmasının AT'ye uyum sağlaması konusundaki tedbirlere gelince; herşeyden önce şu nokta önemle vurgulanmalıdır: Tüketicin korunması sorunu çok boyutlu, çok yönlü, ve çeşitli çıkar gruplarını ilgilendirdiği için, hayli karmaşık ve çözümlenmesi güç bir sorundur. Bunu bugünden yarına kolayca halledebileceğimizi düşünmek büyük bir yanılgı olur. Sadece bir ülkenin kartel yasasını Türkçeleştirip doğrudan doğruya uygulamaya koymakla, Türkiye'nin kendi iç dinamiklerini göz önüne almamak gibi çok büyük bir hataya düşeriz.

Tüketicinin korunması sadece yasa çıkarmakla çözümlenebilecek bir sorun da değildir. Dünyanın en iyi tüketiciyi koruma yasasını çıkarmanın, bu karmaşık sorunu çözümlenmeye yeterli olmayacağı açıktır. Esasen, dünyada bir yasa ile çözümün örneği de yoktur. Kaldı ki, Türkiye'de 10 adet tasarı geliştirilmiş olmasına rağmen; rekabeti sınırlayıcı uygulamaları engelleme ve ticarete dürüstlüğü sağlama yoluyla

tüketiciyi koruma amacını güden yasa çıkartma girişimleri 20 yıldır sonuçlandırılmamıştır. Bunun temel nedeni ya konuya gereken önemin verilmemiş olması; ya da, gerçekten çıkarılması istenmeyip, sürüncemede bırakılması olabilir.

AT'de 1986'da tüketici eğitimi okullara da sokulmuş bulunmaktadır. Yetişkin tüketicilere yönelik bilgilendirme ve eğitim kampanyaları yanında, uzun vadeli olarak geleceğin yetişkin tüketicilerini daha çocuk yaştan itibaren eğitecek düzenlemelere gidilmelidir.

Rekabeti sınırlayan ve tekelci güç oluşturmaya yönelik davranışlara karşı anti kartel yasası çıkarılmalıdır. Ancak, bu çok yönlü analiz ve değerlendirmelerle açıklık ilkesi içinde tartışılarak bünyemize uygun ve işlerliği olan bir biçimde çıkarılmalıdır.

Tüm halkımızı, 55 milyon insanı ilgilendiren bu konuya , başta bakanlıklar, belediyeler, TRT, TSE ve çeşitli diğer kuruluşlar

çok daha etkin bir biçimde sahip çıkmalıdır. Odalar ve Borsalar Birliği ile sanayi ve ticaret odaları da, bu amaçla daha çok zaman ve kaynak ayırmalı; bunun için gerekirse yasal/idari düzenlemeler sağlamalıdır. Özel sektör basın organları, başta günlük gazeteler ile haftalık dergiler olmak üzere, tüketicinin korunması konusunu sansasyon konusu yapmadan daha geniş boyutlarda ve daha sık bir biçimde işlemeli, gönüllü ve özendirici çalışmalar yapmalıdır.

En önemli tedbirlerden biri tüketicileri temel haklarını aramaları konusunda bilinçlendirmeye çaba gösterirken tüketici şikayetlerinin süratle çözümlenmesini sağlayıcı yasal/idari/kurumsal düzenlemelere de önem verilmesidir. Örneğin, bu çerçevede dünyada ünlü ve pekçok ülkenin uyguladığı 'pazar mahkemeleri', bünyemize uygun olacak bir biçimde adapte edilerek haksızlığa uğrayan tüketicinin kısa sürede sonuç alması sağlanabilir.

Genel yargı sistemimizin ne kadar yüklü olduğu davaların birkaç yılda sonuçlanmasına yol açacak kadar ağır işlediği "mahkemelerde uğraşmak" istemeyen tüketicinin pekçok küçük sorunda hak aramaktan vazgeçtiği bilinen bir gerçektir. Yargı mekanizmaları bizimkinden daha gelişmiş durumdaki AT ülkelerinde bile, tüketicinin "tazmin hakkını kullanmanın, olağan yasal kanallardan gidilmesi halinde çoğu kez aşırı ölçüde zaman alıcı ve pahalı olduğu" görüşü hakimdir. Zaten pazar mahkemelerinin birçok ülkede uygulanması bu nedenledir.

Tüketiciyi koruma çalışmaları devlet teşkilatının en üst düzeylerinden yürütülecek merkezi bir örgütlenme ile örneğin, başbakanlığa bağlı ve esas işi bu olan bir müsteşarlık gibi bir koordinasyon birimi ile daha etkili bir biçimde yürütülebilir. Çeşitli bakanlıkları ilgilendiren yasal düzenleme ve değişikliklerin daha kolay yapılabilmesi bakımından, bir bakanlığa bağlı birim yerine, bunların üzerinde

başbakanlıkça yönlendirme daha sonuç alıcı bir yol olabilir.

Bu konuda gerçekten fevkalade ileri durumda olan A.B.D.'den Başkan Jhonson hükümetinin bir örneğini vermek istiyorum; Başkan Johnson hükümetinde bir tüketici sözcüsünün bulunması gereğini duyarak, 1964 yılında " Tüketici İşleri Başkan Özel Yardımcılığı Bürosu" nu kurmuştur. Başkanın özel yardımcısı, tüketici şikayetlerini öğrenip inceleyerek, ne tür sorunlar ve örnekler ortaya çıktığını belirlemek bunları çözüm için, işletmelere ve endüstri gruplarına havale etme görevini üstlenmiştir. Yine bu yıllarda " tüketici işleri" bakanlığı kurulması fikri de gündeme gelmiş ve tartışma konusu olmuştur.

* * *

**TÜSİAD Başkanı Cem Boyner'in 30
Mart 1990 tarihinde Türkiye-AT
İlişkileri Kollokyumu münasebetiyle
yaptığı konuşmanın özeti**

Türkiye 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da Avrupa Topluluğu ile ortak üyelik anlaşması imzalamış ve bu anlaşma üye devletlerin onaylamasını takiben 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Böylece Türkiye ileride tam üyeliğe geçmeye yönelik olarak ortak üyelik statüsü kazanmıştır.

Ülkemizin batı ile bütünleşme arzusu çeşitli ekonomik ve sosyal aşamalardan geçtikten sonra nihayet 14 Nisan 1987 günü Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunda bulunulması ile artık somut ve resmi bir hüviyet kazanmıştı.

İki yılı aşkın bir çalışma sonucunda AT Komisyonu'nun pek de olumlu bir yaklaşım içinde bulunmayan Türkiye ile ilgili raporu, Aralık ayında kamuoyuna açık-

lanmıştır. Maalesef bu rapor 5 Şubat 1990 tarihinde Konsey tarafından çok kısa bir toplantı sonucunda onaylanarak, AT'nin 1992 sonuna kadar, istisna olarak kabul edilen Doğu Almanya dışında, hiçbir ülkeyi üyeliğe kabul etmeyeceği ilan edilmiştir.

Böylece 26 yıldır ortak üye olan Türkiye'nin yine tam üyelik durumu açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu kararın Türk kamuoyunu ve iş dünyamızı ciddi bir şekilde hayal kırıklığına uğrattığı şüphe götürmez bir gerçektir.

Bugün dünyamızda yeni yeni sorunlar tehlikeler ortaya çıkıyor. Politik ideolojiler değişiyor ve çevremizi daha emin bir hale getirmek gün geçtikçe güçleşiyor. Özellikle Doğu Avrupa'daki gelişmeler neticesinde birçok bilinmeyen ile karşı karşıyayız. Bu bilinmeyenler listesinden bir ülkenin, Türkiye'nin, eksilmesi tüm dünyanın lehine olacaktır. Avrupa ülkeleri için de Türkiye'nin bu bilinmeyenler liste-

sinden uzaklaşması daha iyi olacaktır.

Yeni doğmakta olan Doğu Avrupa ülkelerinin piyasa ekonomisine tam uyum sağlayabilmeleri on yılları alacaktır. Türkiye olumlu gelişmelere uyum göstermede olağanüstü başarı gösteren dünyada yegane örnektir:

- Dini, askeri monarşiden, çok partili ve çoğulcu demokrasiye geçiş,
- 600 sene sonra Arap alfabesi yerine Latin alfabesinin kabulü,
- Devletçe kontrol edilen bir karma ekonomik sistemden ultra liberal bir piyasa ekonomisine geçiş,
- Şeriat hükümleri yerine medeni hukuk, ticaret hukuku ve ceza hukukunun kabulü ve 40-50 yıldır bunların sorunsuz bir şekilde uygulanması,
- Çok başarılı bir şekilde dinin toplumsal düzeyden tamamen bireysel plana çekilmesi.

Birçok Müslüman ülkenin telaffuzundan

bile korktuğu son derece g¼c reformları Türkiye gerçekleştirmiş ve batılılaşmada en ileri ¼lke niteliğini kazanmıştır.

şimdi biz Avrupa Topluluğu'nun kendi modern çoğulcu felsefesine bağlılığını g¼stermesini ve Türkiye'yi yeniden değerlendirmesini istiyoruz.

Ekonomideki olumlu gelişmelerin sağlanması, enflasyonun kontrol altına alınması ve diğer birçok alanda ilerlemeler şüphesiz gereklidir. Ancak bunların hiçbiri ¼ye olmanın ¼n koşulu değildir. En azından AT'nin son 3 ¼yesi bunun b¼yle olduğunu g¼stermiştir. Türkiye son yıllarda birçok alanda ¼nemli ilerlemeler kaydetmiş ve son 30 yılda OECD ¼lkeleri arasında en y¼ksek b¼y¼me hızını gerçekleştiren ¼lke olmuştur.

Türkiye AT'ye ¼ye olamazsa, ¼lkemizde çok ¼nemli bir değişiklik olmayacaktır. Son 70 yıldır Batı ile b¼t¼nleşme amacından d¼n¼ř yapmayan Türkiye, ileride de

bu çizgide devam edecek ve biz yine güçlü Türkiye'yi yaratmak için bütün gücümüzle çalışacağız. Ancak bu amacımızı AT'nin yardımı ile daha kolay gerçekleştirebileceğimize inanıyoruz.

Türkiye'nin ekonomik durumu Doğu Avrupa ülkelerinininki gibi değildir ve bu ülkeler kadar ekonomik yardıma ihtiyacımız olduğu da söylenemez. Bu açıdan yaklaşıldığında Türkiye'nin AT'ye üyeliğinin çok daha az sorun yaratacağı aşikardır.

Altyapısı, girişimleri, yönetim ve bürokrasisi ile Türkiye Doğu Bloku'nun 15 yıl ilerisindedir. Yabancı yatırımcılara sağlayabildiği olanakları gözönüne alındığında yakın bir gelecekte Avrupa'nın, hatta Pasifiğin düşük maliyetli bir üretim merkezi olması çok muhtemeldir. Türkiye'deki fırsatlar ve sorunlar iyi değerlendirilmelidir. Ülkemizin 36 milyon genç dinamik insanı önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Türkiye'nin üyeliğini tarih vermeden 3 yıl

erteleme kararı ülkemizde her kesimden insanı şaşkınlığa uğratmıştır. Komisyon'un görüşleri belirsizlikler ve önyargılar içermekte ve bu durum her iki tarafta sağlanması gereken güven ortamının yerleşmesini güçleştirmektedir. Bu güvenin kurulması için hepimiz AT Komisyonu'nun Türkiye'nin üyeliği konusundaki kararlığını gösteren pozitif ve açık bir yaklaşım içine girmesini bekliyoruz.

AT'den Türkiye'nin tam üyelik müracaatına saygı gösterip, adil bir şekilde prensiplerini uygulaması ve politik nedenlerle AT'ye bugün veya gelecekte üye olmaya aday ülkelerden hiçbirine ayrımcı muamelede bulunmaması beklenmektedir.

Türkiye'nin tam üyelik başvurusuna, şimdilik olumsuz ve belirsiz bir cevap verdikten sonra, AT Komisyonu Türkiye'yle Topluluk arasındaki işbirliğini arttıracak yeni bir proje paketinin üzerinde çalışmaktadır ve bu paketin, önümüzdeki

ay içinde Türkiye'ye sunulacağına dair haberler alınmaktadır. Paket, Türkiye ile Topluluk arasındaki ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel alandaki işbirliğini geliştirmek için hazırlanmıştır. Bu teklif 1990-1993 ara dönemini kapsayacaktır. Bugünlerde hem Topluluk'ta, hem de Türkiye'de konuşulan bir mesele de, bu paketle beraber Türkiye'nin Ortak Pazar'la gümrük birliğini 1995'e kadar yerine getirmesidir.

Bakınız değerli dinleyiciler, AT'ye girmemiz söz konusu olsaydı, bu beraberlikten Türkiye'nin sadece ekonomik alanda değil, siyasi, kültürel, ekonomik alanlarda da tam bir entegrasyonu söz konusuydu. Türkiye'nin Topluluk'taki her türlü standarda uyumu söz konusuydu. Ekonomik hayattan sosyal hayata, siyasetten bürokrasiye kadar toplumun bütün kesimlerinde bir standart yükseltilmesi hedeflenmekteydi. Şu anda, Komisyon'un hazırlayacağı teklif bir ara çözüm yolu olacak, Türkiye'yi AT'ye yaklaştıracak, AT'nin

Türkiye'yi kaybetmesine izin vermeyecek ölçüde olacaktır. Ancak hiçbir surette tam üyelik anlamına gelmeyecek bir paketin takdimi sırasında, Türkiye'nin gümrüklerini 1995 yılına kadar Avrupa Topluluğu'yla eşit duruma getirmesi ve gümrükleri sıfıra indirmeyi taahhüt etmesi konusunu pek anlamlı bulmamaktayım.

Eğer Komisyon'un Konsey'e sunacağı ve daha sonra Türkiye'ye sunulacak bu işbirliği paketi, Türkiye'nin reddedemeyeceği kadar cazip şartları içeriyorsa, elbette gümrük birliği söz konusu olacaktır. Ama bu kez konu temelde ekonomik çıkarların karşılıklı pazarlık edileceği, yani tam entegrasyon durumundan farklı olarak, ekonomik ağırlıklı olacağından gerek finansal yardım, gerek ticari kolaylıkların (ödünlerin ve desteklerin) Türkiye'nin gümrük birliğini kabul etmesine degecek ölçülerde olması gerekir. Gümrük Birliğini ve benzeri ödünlere Türkiye'nin karşılıksız olarak AT'ye vermesinin hiçbir anlamı yoktur. Türk toplumundan, Türk sanayici ve

alışanından böylesine ödünlerin ancak çok cazip bazı karşı tekliflerle veya çok cazip bir paket karşılığında istenilebileceğini, bu arada Topluluğa da hatırlatmakta fayda görürüm.

araçları üreticilerinin en yoğun olduğu yer, dört büyük Avrupa ekonomisinden en zayıf makina araçları sanayine sahip olan Fransa'dadır.

Toyota'nın makina araçlarının üretim kolu olan Toyoda, Fransız Ernault şirketinin önce azınlık, sonra da çoğunluk hisselerini almıştır. Kendi başına varlığını sürdüremeyeceğine inanılan Fransız pres üreticisi Amada, büyük Japon pres üreticisi Promecam tarafından satın alınmıştır.

Avrupa'nın bu sektörlerde daha ne kadar Japon yatırımını kabul edebileceği belli değildir. Komatsu gibi bazı şirketler Avrupa'da yeterli üretim kapasitesine sahip olduklarını söylemektedirler. Bazı şirketler ise belirli izinlerin ışığında küçük ölçekli imalat anlaşmalarından memnun görünmektedirler.

Avrupa'daki Japon ağır imalat sanayinin daha da büyümesi muhtemeldir. Ve belki de, Japon parça (kontrol sistemleri, hidrolikler, elektrik alt sistemleri vb.) üreticileri Avrupalı üreticileri satın

alacaklardır. Benzer hareketler Avrupa otomobil üretim sektöründeki Japon yatırımlarında da görülmektedir.

Bu sektörler çok fazla parçalanmış olduğundan, Japonların bu sektörlerdeki varlığı, elektronik gibi daha yoğun sektörlerdekinden daha az olacaktır. Japonların Avrupa'daki varlığı yerleşik bir hal aldığından, Japon şirketlerinin etkisi giderek artacaktır.

Ulaşım mesafesinin kısılması sonucunda maliyetlerin azalması ve ortak girişim kuran şirketlerin daha iyi dağıtım kanallarına sahip olmaları, yeni gelecek olan şirketlerin pazar paylarını arttırmalarına neden olacaktır. Her şeye rağmen, birçok ağır mühendislik sanayilerinde Avrupa hala güçlüdür. Avrupalı şirketler için tehlike, bu sektörlerde otomobil ve elektronik malları gibi hacmi büyük ve ürünleri az uzmanlık gerektiren sektörlerdekinden daha az olacaktır.

Kaynak: Financial Times

Doğu Avrupa'nın Etkisi...

F.Alman Markı ve borsasındaki son dalgalanmalar, Doğu Avrupa'da meydana gelen siyasal değişikliklerin getirebileceği yararlardan doğan iyimserlik ortamı sonucu oluşmuştur. Şüphesiz ki bu iyimserliğin bir bölümü, Doğu Avrupa'daki yeni siyasal yapılanmaların çok hassas olması ve merkezi ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş sürecinin güçlüklerle dolu olması yüzünden olumlu sonuçlara yol açmayabilir. Bununla beraber, Doğu Avrupa'nın geleceği hakkındaki en kötümser değerlendirmeler bile bölgenin yeni uzaklaştığı totaliter yapılara geri dönüşü öngörmemektedir.

Siyasal ve ekonomik reformlar artan riskler taşımakta, ancak Batılı iş çevreleri

için birçok yeni fırsat da oluşmaktadır. Batılı hükümetler, Doğu Bloku ekonomilerini büyük kredi ve teminatlarla desteklemeye hazır oldukları sürece; konvertibiliteye geçiş çabaları ile birlikte fiyat kontrollerinin kalkması dış ticaret hacmini önemli oranda artıracaktır. Batılı firmalar Doğu Avrupa ülkelerinde başlangıçta ortak yatırımlar aracılığı ile doğrudan yatırım yapma olanağını elde edeceklerdir.

Süper güçler arasındaki gerilim azalması ve birleşmiş bir Almanya olasılığına dikkatlerin toplanmasının yanısıra, yeni olayların dış ticaret ve parasal birlik konusundaki AT politikalarına da açık bir etkisi olacaktır. Bir süre için, F.Almanya'nın dikkatini doğuya çevirip Avrupa Parasal Birliği'ne (European Monetary Union -EMU) olan desteğinin azaldığı görüldü. Ancak, daha sonra Başbakan Kohl ve Alman Merkez Bankası Bundesbank'ın başkanı AT'nin tam

entegrasyonuna verdikleri desteği yinelediler. Bunun karşılığında AT Başkanı Jacques Delors da Doęu Almanya'nın AT'ye tam üye olma dūřüncesine desteğini verdi (zaten daha önce D.Almanya, AT ile ticari ilişkilerini geliştirmişti) ve diğer Doęu Avrupa ũlkelerinin de EFTA ũlkeleri ile benzer bir konuma kavuşmasını kabul etti. Geniřlemiř bir EC/EFTA iē pazarı bazı yorumcular tarafından "Avrupa Ekonomik Alanı" olarak nitelenmekte ve sonunda buna Doęu Avrupa'nın da katılacağı umulmaktadır.

Mali piyasalarda ise, Doğu Avrupa'da daha aēık bir piyasanın oluşmasından hangi ũlkelerin en fazla yararlanacağı tartişılmaktadır. Őurası bir gerēek ki, Doğu'daki ekonomik gelişmeyi mali olarak destekleyebilecek ũlke ve kuruluşlar en şanslılar olarak nitelendirilebilirler. En aēık biēimde faydalanacak ũlke komşusu Doğu Almanya ile özel ilişkileri olan, bōlge ile

tarihi bağları ve coğrafi yakınlığı bulunan Batı Almanya'dır. Diğer Batı Avrupalı ülkeler de artan ihracat olanaklarından faydalanmak için iyi bir konumda olmalarına rağmen, hükümetler ekonomik gelişmeyi desteklemek için gerekli olan sermaye transferlerini sağlamak konusunda çok rahat olamayacaklardır. Amerikan ve Japon işletmeleri de Doğu Avrupa'ya yatırım yapmaya ilgi göstermektedirler.

B.Almanya için ekonomik fayda iki yönlüdür. İlki ve en açık olanı, D.Almanların ve Doğu Bloku'nda bulunan diğer Alman asıllıların (700.000 kadar) göç etkisidir. Büyük bir göçün, konut sağlanması gibi kısa vadede bazı güçlükleri olmasına rağmen, uzun vadede ortaya çıkabilecek işgücü açığını kapamaya yardım etmesi beklenmektedir. Olası bir göç bugünkü ve potansiyel işgücü açıklarını azaltarak 1990'larda B.Almanya'nın yıllık büyüme hızına yüzde 0.5 oranında bir katkı sağlayacaktır.

Batı Alman meslektaşlarından daha az verimli olsalar da, Doğu Alman göçmenlerin göreceli olarak eğitilmiş olması ve daha az ücretle istihdam edilecek olmaları nedeniyle, göç uzun vadede enflasyonun düşük tutulmasına yardımcı olacaktır. B.Almanya'nın ödemeler dengesi düşünüldüğünde ise, yeni göçmenler tarafından oluşturulacak tüketim patlamasının kısa vadede dış ticaret fazlasının dengelenmesinde yararlı olması beklenmektedir.

Bunun ötesinde, Batı Almanya'nın genç ve orta yaşlı nüfusunun emeklilere oranla artması, Alman tasarruf oranının ve dış ticaret fazlasının eskisine göre daha yüksek olarak gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Batı Almanya'nın ikinci kararı, uzun vadedeki ticaret fırsatlarında olacaktır. Ancak, Doğu Avrupa ekonomilerindeki liberalizasyon oldukça hızlı ilerlese bile bunu fazla abartmamak gerekir.

1988'deki ikili ticari ilişkiler 2 milyar dolar ile çok düşük bir seviyededir. D.Almanya'nın toplam ticaret hacmi içerisinde B.Almanya yalnızca yüzde 7'lik bir yer tutmakta iken, Federal Almanya'nın doğu komşusuyla ticareti, toplam ticaret hacminin yalnızca yüzde 1.5'ini kapsamaktadır. İki Almanya arası ticaret hacmi bugünkü yapısını koruduğu sürece, D.Alman ekonomisi önümüzdeki 10 yıl içinde hızlı büyüse bile, bunun B.Alman ekonomisine doğrudan katkısı oldukça sınırlı kalacaktır. Oxford Economic Forecasting (OEF)'e göre önümüzdeki 10 yıl için D.Almanya'nın yıllık büyüme hızı yüzde 10 olarak gerçekleşse bile, bunun Batı Alman GSYİH'na katkısı yıllık yüzde 0.05 olacaktır. Bununla beraber Batı Almanya'nın kazancı, Doğu Alman ticaretinin Comecon ülkelerinden büyük ölçüde Batı'ya doğru yönelmesi halinde çok daha fazla olacaktır; OEF'ye göre iki ülke arasındaki ticaretin yaklaşık olarak bir B.Almanya-Hollanda arası ticaret

hacmine ulaşması halinde, bu B.Alman büyüme hızına yıllık yüzde 0.2 oranında bir katkı sağlayacaktır. Diğer ülkelere göre B.Almanya'nın yararlanacağı son faktör bu ülkenin yatırım malları üretimi konusundaki karşılaştırmalı avantajıdır. Doğu Avrupa'nın yeniden yapılanması başladığında, yatırım malları ithali en öncelikli konu haline gelecektir. Doğu Avrupa'da bu tür mallara olan büyük talebe rağmen, koşullar büyük oranda iyileşinceye kadar Doğu Bloku ülkelerinin Batılı tüketim mallarını ithal etmeye güçleri yetmeyecektir.

Kaynak: *National Westminster Bank*

DOĞU AVRUPA'NIN GÖRELİ BÜYÜKLÜĞÜ
(1988)

	GSYİH (Milyar \$)*	Nüfus (Milyon)	Kişi Başına GSYİH (\$)
ABD	4806	243	18.400
Japonya	2843	122	19.500
Batı Almanya	1201	61	18.300
Fransa	947	59	15.800
İtalya	828	57	13.200
İngiltere	818	57	11.800
AT	4745	323	14.700
EFTA	674	32	21.100
Batı Avrupa	5419	355	15.300
Doğu Almanya	209	17	12.600
Çekoslovakya	118	16	7.600
Romanya	71	23	3.100
Polonya	69	38	1.800
Macaristan	28	11	2.600
Doğu Avrupa	437	113	4.200
SSCB	1420	287	5.000

* Comecon ülkelerinde üretim değerleri hesaplanırken hizmetler hesaba katılmamaktadır. Yukarıdaki rakamlar bu nedenle GSYİH'i yüzde 25 kadar az gösterebilir. Bununla beraber, hesaplama resmi döviz kurları üzerinden yapılmış olup satın alma paritesi ile bir ilgisi bulunmamakta ve dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Fransız Çimento Şirketi Kuzey Akdeniz'de Yayılıyor...

Fransız Çimento Şirketi, İspanya'da beton ve granül pazarının yanısıra, çimento pazarının yüzde 10'unu kontrol etmektedir. Buna ilaveten, Portekiz'deki en büyük çimento şirketi ile yaptığı bir anlaşma ile bu ülkedeki durumunu da güçlendirmiştir. Türkiye'deki alımların ise hukuki bir nedenden dolayı gerçekleşmemesi Fransızları endişelendirmemektedir.

Şimdi de, hazır beton ve taşıyıcılar konusunda Yunanistan pazarına yönelmiş durumdadırlar. Benzeri konularda İtalya ile de görüşmeler sürdürülmektedir. Uzun vadede gelir getirebilecek bir stratejileri vardır. Fransız Çimento Şirketi açısından Akdeniz bölgesi öncelikli yayılma bölgesi olarak ele alınsa bile; şirket Fransa

ve Kanada'da daha fazla pay sahibi olabilmek amacıyla, iş hayatına 1976 yılında Kuzey Amerika'da başlayan bir şirketin yüzde 20'sini daha satın alarak durumunu güçlendirmeye devam etmeyi planlamaktadır. Bugün bu gelişmeler daha çok Avrupa'nın güneyinde gerçekleşmektedir ve yaşlı Kıta'nın Kuzeyi bu tür işler için halen tam anlamıyla açık değildir.

Fransız çimento pazarının yüzde 70'ten fazlasını kontrol eden şirketle birlikte, Fransız Çimento Şirketi 1989'da 12 milyar Frank'lık ciro yapmıştır.

Fransız Çimento şirketi ürünlerini çeşitlendirmek yerine, ev yapımı ve iskan çalışmaları için hazır beton, dökme ve sınavi çimento üretimi üzerinde yoğunlaşmaya devam etmeyi yeğlemektedir. Fortune dergisinin yaptığı bir araştırmaya göre, şirket çimento sanayiinde dünyada dördüncü sırada yer almaktadır. Son yılı 1 milyar frank net

kar ve 2 milyar franka yakın otofinansman kapasitesi ile kapatmıştır. Net kar marjı yüzde 8 civarındadır ve sektördeki en iyi oranlardan biridir. 1990 yılına ilişkin tahminlerine göre, karlar 1-1,5 milyar franka ulaşırken, şirket cirosunun 12,5-15 milyar frankı aşacağı beklenmektedir. Şirket halen 12.000 kişiye iş olanağı sağlamaktadır.

Kaynak: *Le Figaro*

Kore'de Sosyo-Ekonomik İstikrar Programının Ana Hatları...

Kore'de gerçekleştirilen yüzde 7 büyüme oranı uluslararası standartlara göre çok iyi sayılsa dahi , bu ülkede tek haneli rakamlarla ifade edilen büyüme hızı çift rakamlı bir ihracat artışı ile desteklenmediği takdirde bir stagflasyon belirtisi olarak kabul edilmektedir. Büyüme hızının geçen seneki yüzde 12.2'lik oranının altında kalması, 20 yıldan beri ilk defa geçen sene ihracatın ekonomik gelişmeye katkısının negatif olması Kore'yi bazı ekonomik önlemler almaya itmiştir. Bu nlemler şöyle özetlenebilir:

Faizlerin düşürülmesi:

-Merkez Bankası reeskont oranlarının 1 puan indirilerek yüzde 7 olarak

belirlenmesi.

- Banka faiz oranlarının yüzde 11'den yüzde 10'a indirilmesi. Tüketici kredilerine uygulanan faizlerde değişiklik yapılmaması.
- Tahvil piyasasının hareketlendirilmesi ve kurumsal yatırımcıların daha fazla tahvil almaya teşvik edilmesi.
- İkincil mali kuruluşların, şirket borçlanmalarının azaltılması ve mevduat faiz oranlarının 1 puan düşürülmesi için yönlendirilmesi.
- Piyasaya uygun olmayan bankacılık ve mali kesim uygulamalarının daha yakından takip edilmesi.

Döviz kurları ile ilgili düzenlemeler:

- Döviz kurlarının interbank işlemleri ile belirlenebileceği bir sistemin kurulması. Bugünkü çeşitli yabancı paraları içeren bir sepet üzerinden kur hesaplama yöntemi manipülasyonlara açık olması nedeni ile de eleştirilmektedir. Döviz

kurlarının belirlenmesinde piyasa güçlerinin rolünün artması teşvik edilecektir. Yeni sistemin 1990 başında açıklanması beklenmektedir.

Parasal yönetimde daha esnek uygulamalar:

- Aylık parasal göstergeler sisteminin kaldırılarak, fon akışı ve ekonomik duruma göre para arzının belirlenmesi.
- 3-5 sene vadeli tahviller ile para arzının kontrol altına alınması.
- Hizmet kesimine ve tüketicilere açılan kredilerin teşvik edilmemesi.
- Mali kuruluşların fon operasyonları üzerindeki gözetimin artırılması.

Yatırımların hızlandırılması için özel fon yaratılması:

- Girişimlere yüzde 8 yıllık faizle, 1 trilyon won tutarında yatırım kredisi sağlanması.
- Yatırımlarda vergi kolaylıklarının ve

mali yardımların arttırılması.

İşçi- İşveren ilişkilerinin düzenlenmesi:

- Sanayi kesiminde iş barışını sağlamak için ekonomik ve sosyal istikrar komitesinin kurulması
- İşgücünün eğitiminin hızlandırılması.
- Her sanayi kolu için ücret pazarlık sisteminin kurulması.
- Hem yönetimin, hem de sendikaların kanunsuz faaliyetlerine karşı sıkı tedbirler alınması.
- Ücret artışlarının kamu kuruluşlarında tek haneli rakkamlarla sınırlandırılması ve özel kuruluşlara da örnek olacak bir sistemin kurulması.

Verimliliğin arttırılması:

- Her bir üretim biriminde, ekonomik kuruluşlarda ve bakanlıklarda verimliliği arttırmak için özel bir komitenin kurulması.
- Verimlilik artışı sağlayan kuruluşların ve kişilerin teşvik edilmesi.

Gayrimenkule yapılan yatırımların kısıtlanması ve enflasyonun önlenmesi:

- Vergi kontrollerinin eğlence merkezlerinde arttırılması.
- Şirketlerin ücret artışlarını fiyatlar vasıtasıyla tüketicilere yansıtılmalarının engellenmesi.

Aşırı harcamaların önlenmesi:

- Hanehalkı kredilerinde 30 milyon won olan tavanın 20 milyon wona indirilmesi.
- Servet vergisinin uygulamaya konması.
- Taksitli satışların ve kredi kartlarında ön nakit ödemenin azaltılması.

Kaynak: *Korea Trade & Business*

Resmi Gazete'de Bu Ay (Mart)

AKARYAKIT TÜKETİM VERGİSİ:

1 Mart 1990

Bakanlar Kurulu'nda alınan Karara (90/163) göre, **Akaryakıt Tüketim Vergisi** oranları benzin (normal ve süper için yüzde 70'den yüzde 85'e) ve gazyağında (yüzde 70'den yüzde 80'e) yükseltilirken, fuel-oil (yüzde 40'dan yüzde 29'a) ve LPG'de (yüzde 40'dan yüzde 25'e) düşürüldü. Motorinde ise değişiklik yapılmadı.

GÜBRE SÜBVANSİYONU

2 Mart 1990

Para ve Kredi Kurulu'nun kararıyla (90/6) sekiz çeşit gübre destekleme kapsamına alındı.

DÖVİZ

3 Mart 1990

Merkez Bankası'nın Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında I-E sayılı Genelgesine göre, bankalardan istenildiği kadar döviz alınabilecek.

ŞEKER-ÇAY

6 Mart 1990

Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na ait tebliğde şekerde ortalama yüzde 27 oranında zam

yapıldığı bildirildi.

8 Mart 1990

Bakanlar Kurulu'nun kararına (90/86) göre, **Çaybank**'ın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme yetkisi geri verildi.

KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERDE VERİMLİLİK

12 Mart 1990

Bakanlar Kurulu kararı (90/141) gereğince 16 Haziran 1970 tarihli Türkiye-F.Almanya Teknik İşbirliği Anlaşması çerçevesinde, iki ülke arasında mektup teatisi yoluyla akdedilen ekli "Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerinin Verimliliğinin Artırılması" konulu Proje

Anlaşmasının 8 Şubat 1990 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırıldı.

Söz konusu Anlaşmaya göre, F. Almanya aşağıda belirtilen katkıları yapacak:

* DPT'ye bir uzman gönderecek.

* Büro malzemesi sağlayacak ve masrafları karşılayacak.

Türkiye'nin katkıları ise şu şekilde özetlendi:

* DPT bir uzman görevlendirecek.

* Projeye tahsis edilen binek araçların masraflarını karşılayacak.

ELEKTRİK

15 Mart 1990

TBMM, TEK Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi hakkında Kanunda (3096) değişiklik yaparak, kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılmış veya yapılacak üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının görevli şirketlere verilmesi yetkisini Bakanlar Kurulu'ndan alarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na verdi.

Görüş'ün Yorumu: Yapılan değişiklik, serbest piyasa ekonomisinin bir gereği olan bürokrasinin azaltılması yönünde olduğu için olumludur. Böylece

elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin işletme hakkının TEK dışındaki kuruluşlara verilme işlemleri daha çabuk ve basit bir hale gelecektir.

ELEKTRİK ENERJİSİ FONU

15 Mart 1990

TBMM, 3096 sayılı Kanun'a ek bir madde ile Elektrik Enerjisi Fonu kurdu. Ek maddede Fon'un kaynakları, "Tabii kaynakların ve tesislerin kullanım hakkı karşılığı olarak alınacak bedeller; elektrik enerjisi satış tarifelerinden ayrılacak paylar; bütçeden ayrılacak ödenekler; faiz gelirleri; irad kaydedilen teminatlar; iç ve dış krediler; diğer gelirler" şeklinde belirtildi.

Görüş'ün Yorumu: Elektrik Enerjisi Fonu'nun kaynaklarının niteliği yönünden elektrik enerjisi ağırlıklı çalışan sanayi kuruluşları üzerinde yük deşkil edeceği kesindir. Bunun da üretim maliyetlerinden şikayet edildiği bir ortamda olumsuz etkiler yaratması beklenebilir.

YABANCILARA TRANSFER KOLAYLIğI

20 Mart 1990

Merkez Bankası'nın I-F sayılı genelgesi- ne göre, dışarda yerleşik firmaların Türkiye'deki işlerden elde ettikleri gelirler ile bunların karlarının transferinde uygulanan esaslar basitleştirildi. Genelge uyarınca yabancıların Türkiye'de yaptıkları yatırımlar ile diğer ticari faaliyetlerden elde ettikleri karlar ile satın aldıkları men-